

Revolta ocultată sau despre revirimentul poetic al amintirii – Norman Manea, *Vorbind pietrei*

Prof. Marian Antofi
Școala Gimnazială nr. 22, Galați

Abstract: *The poem entitled Vorbind pietrei / Talking to a stone turns into an original lyrical version mirroring Norman Manea's spiritual - scriptural - biographic quest, in fact a text talking about life and death, about human condition and the power of writing to transgress time. Contextually related to the funeral stone with which the outcast lyrically and metaphorically talks - actually to eternal pain - the book (the Holy one and those following It) esthetically redefines death and human degradation beyond any limits - acting as an exorcist mechanism at the same time.*

Keywords: *identity writing, spiritual scenario, human condition, Jewish nature*

Se vorbește, în discursul critic de specialitate actual, despre impactul decisiv al memoriei colective și individuale în ceea ce privește geneza scriiturii și a sensului în cazul particular al textelor semnate Norman Manea. În acest sens, într-o cercetare doctorală aplicată operei menționate, Mihaela Huțupașu Șimonca îl citează pe Dominick La Capra: „Professor Dominick LaCapra discussed the topic of memory dealing directly with Holocaust victims. For this author, the relationship between history and memory must have an ethic foundation. He argues that memory produces a « neutralization of trauma and an insufficient basis for a critical attempt to work through one's transferential implication in the processes one studies. » For LaCapra the problem of memory is crucial, taking precedence over that of history, which can be controversial, according to the historian's perspective on the events. But it is the survivors' memory that validates history.” [Huțupașu Șimonca, 2014]

Redactat în urma unei promisiuni, și după o vizită la Târgul de carte de la Ierusalim, din 2003, poemul *Vorbind pietrei* reordonează liric datele biografice ale lui Norman Manea și propune, totodată, un dialog specular multiplu orientat – către Primo Levi și poemul său, *Si questo è un uomo*,

reprodus imediat sub titlu, și către *Întoarcerea huliganului*, carte-reper în jurul căreia se construiește întreg eșafodajul scriptural-identitar al scriitorului român de etnie evreiască.

Poemul preia formula adresativă a textului lui Primo Levi și se elaborează atât ca un itinerariu spiritual, cât și ca o catabază necesară, obligatorie într-un poem despre viață, dar mai ales despre moarte, și despre condiția umană. Modelul călătoriei inițiatice este asociat robiei babilonice a poporului evreu și Ierusalimului, ca loc de pelerinaj al proscrisului simbolic, mască lirică a autorului însuși, alături de Primo Levi și de umbrele tuturor evreilor morți – la Auschwitz, în atentatele din Cetatea Eternă, ori în Bucovina – scena venirii *fiului rătăcitor* la mormântul mamei, și dialogul mut cu piatra funerară, din *Întoarcerea huliganului*, rezzonează adânc în poemul *Vorbind pietrei*. Precum și al evreilor (încă) vii, sosiți pe urmele istoriei lui Israel, în cimitirul Ghivat Shaul și la Târgul de carte.

Autodefinindu-se liric, *pribeagul* își caută rădăcinile, le vorbește morților ca și cum le-ar vorbi celor vii și caută un sens al lucrurilor. Un sens tot mai greu de aflat într-o lume în care degradarea omului, crima – de neconceput după Auschwitz, și totuși reală – pun în pericol ideea însăși de umanitate.

Tatăl proscrisului, mort și îngropat la Ierusalim, reprezintă partenerul nevăzut și neauzit de dialog, un *alter ego* liric în care sunt proiectate, amplificate și clarificate angoasele și *incertitudinile* călătorului. Drumul spre centrul istoric și spiritual al evreității este, totodată, o cale de recuperare identitară prin carte. Și prin istoriile pe care aceasta le poartă. Și cum drumul spre cărți trece - sau presupune trecerea – prin moarte – aceea simbolică, a artistului, dar și aceea a insului efemer, trecutul și prezentul – din Cartea sfântă și din Ierusalimul zilelor noastre – coexistă:

Ca acum doi ani, acum patru ani
soarele deșertului
mă spintecă, din nou, în două, în patru, în patruzeci și patru,
aici, pe dealul vechi,
între pietrele albe,
toride,

pietre mute,
ca soarele acestei zile perfecte.
Neînduplecatul soare iudaic al vechimii
incendiază iarăși,
ca acum doi ani, acum patru ani,
cimitirul Ghivat Shaul.

La Târgul de carte am venit,
În cetatea care a născut Cartea Eternă. [Manea, 2010: 547]

Piatra tombală, semn durabil al trecerii efemere a omului prin timp, le reamintește – și lui Norman, și lui Primo – cel dintâi din neamul său – veniți să le vorbească strămoșilor lor, în cimitir - ca un dureros *memento*, trecutul transferat în prezent:

Ignorând sfaturile prietenilor,
milioane de prieteni ai cărților sale,
Primo Levi a venit în cimitirul Ghivat Shaul
să-și rostească, din nou, întrebările
în fața pietrei.
În fața eroului necunoscut
al urgiei de ieri.
Aici, în Cetatea Cărții Eterne,
în Ierusalimul
asediat de urgia de azi. [Manea, 2010: 549]

Suferința perpetuă – aceea mitică, a neamului lui Israel, aceea reală, a lui Primo Levi și a lui Norman Manea – își amplifică sensurile prin suferința morții date omului de către om:

Întrebați-vă

dacă om este cel care devine
proiectil.

Întrebați-vă dacă om este
robotul care sfârtecă bătrâne și prunci
și mesele pe care așteaptă supa caldă. [Manea, 2010: 550]

Repercutându-se dureros în lirica suferinței perpetue, versurile lui Primo Levi – *Considerate se questa è una donna,/ senza capelli e senza nome* – durerea mamei lovite în străfundurile maternității ei împietrește timpul. Liniștea și nemișcarea pietrei tombale care fusese, cândva, om, rămâne singura certitudine și unicul reper stabil într-o lume ieșită din țâțâni:

Întrebați-vă
dacă femeie este acea mamă nebună
cu ochii goi, de broască în iarnă,
smulgându-și, ca pe un blestem arhaic,
părul brusc albit,
femeia care nu-și mai poate aminti
numele copilului purtat în brațe
în urmă cu o clipă,
clipa din urmă,
când era deja o minge de sânge,
zvârlită spre cerul surd și mut. [Manea, 2010: 550 - 551]

Bibliografie

- Botezatu, Dan-George, *Primo Levi: subiectul și mărturia*, disponibil la adresa http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari3/romana/Texte_Lit.rom.2/14_dan%20botezatu_brasov.pdf – accesat la data de 1.06.2015.
- Huțupașu (Șimonca), Mihaela, *From Inner Exile to Different Sides of Identity in Norman Manea's Work*, rezumatul tezei de doctorat disponibil la adresa <http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2014Decembrie/HUTUPASU%20SIMONCA%20MIHAELA%20-%20De%20la%20exilul%20interior%20la%20fatetele%20identitatii%20in%20opera%20lui%20Norman%20Manea/ABSTRACT%20TEZA%20MIHAELA%20SIMONCA.doc> – accesat la data de 1.06.2015.
- Manea, Norman, *Vorbind pietrei*, în *Laptele negru*, Hasefer, 2010.
- Sârbu, Georgiana, *Un roman mărturie*, în *Observator cultural*, nr. 210/2004, disponibil la adresa http://www.observatorcultural.ro/Un-roman-marturie*articleID_10381-articles_details.html – accesat la data de 1.06.2015.
- Todoran (Groza), Amelia Ioana, *Elemente paradigmatică în romanele lui Norman Manea*, rezumatul tezei de doctorat disponibil la adresa http://www.uab.ro/upload/3079_Rezumate%20romane%20teza%20doctorat%20Amelia%20Ioana%20Todoran%20Groza.pdf – accesat la data de 1.06.2015.